

Públic

LES DUES GRANS VISIONS DE LA RECUPERACIÓ SOCIAL I ECONÒMICA A ESPANYA

Vicenç Navarro

Catedràtic Emèrit de Ciències Polítiques i Polítiques Públiques,
Universitat Pompeu Fabra; Professor de Health i Public Policy, The
Johns Hopkins University

29 de maig del 2020

Estem veient avui a Espanya principalment dues visions del que hauria de ser la recuperació i tornada a la normalitat durant i després de la pandèmia. Una d'elles queda reflectida en l'aplaudiment que cada dia, a les 8 del vespre, la ciutadania de qualsevol població espanyola dedica, des dels balcons de casa seva, als professionals i treballadors dels serveis sanitaris i socials que estan desenvolupant la seva tasca de salvar la vida dels seus conciutadans en unes condicions que impliquen un alt risc de contagi, malaltia i mort, a causa de l'escassetat de recursos (concretament, d'instruments que els protegeixin) derivada del gran infrafinançament d'aquests serveis. **Aquesta escassetat és resultat de les polítiques d'austeritat imposades (i dic imposades**

perquè no estaven als seus programes electorals) **a la població pels partits que han governat Espanya (i la Generalitat de Catalunya), dels quals van ser el govern del Partit Popular (amb el suport de Ciudadanos) i el govern de Convergència Democràtica de Catalunya (CDC), a Catalunya (amb el suport del PP català primer i d'ERC després), els que més van retallar aquesta despesa** (Vox no tenia aleshores representació parlamentària, tot i que, d'haver-ne tingut, hauria exigit encara més retallades, i hauria privatitzat, fins i tot amb més duresa, els serveis sanitaris i socials, tal com promou el seu programa electoral).

L'aplaudiment a les víctimes (professionals i treballadors dels serveis sanitaris i socials) **porta implícita una crítica als governs que van dur a terme aquestes polítiques d'austeritat**, responsables dels riscos a què estan exposats aquells professionals i treballadors de serveis mencionats, i aquesta crítica, per mera coherència, **implica una demanda per eliminar els enormes dèficits de despesa pública sanitària i social, i per posar aquesta exigència al centre de les mesures que s'estan proposant per aconseguir la recuperació econòmica i social del país**, així com per contenir la pandèmia, mesures totes elles que s'haurien de prendre sota el consell i l'assessorament de científics coneixedors de l'evolució de les pandèmies i de com controlar-les.

La necessitat del New Deal Social

D'això se'n dedueix que l'augment de la despesa i ocupació pública en els infrafinançats sectors socials (sanitat i sectors socials) **ha de ser part d'un augment de la despesa i ocupació pública per, entre d'altres objectius, intentar corregir l'enorme augment de l'atur** que la paràlisi de l'activitat econòmica –resultat de la pandèmia– ha creat i continuarà creant. **Avui hi ha un ampli consens entre els establishments financers i econòmics, així com en els governs a ambdós costats de l'Atlàntic Nord, de la necessitat d'un augment significatiu de la despesa pública.** El gran debat, entre la majoria dels partits polítics, no és tant si hi ha d'haver o no un augment de la despesa pública, sinó **en quins sectors i quan s'ha de realitzar aquesta despesa pública. I en l'alternativa progressista es prioritza la inversió social - l'anomenat *New Deal Social*– que complementi el també necessari *New Deal Verd*, amb una reconversió del sector industrial per fer-lo més sensible al bé comú i no només a satisfer les necessitats del mercat, definides per la capacitat adquisitiva de cada consumidor (veure el meu últim article, "Com i quan sortir de l'enorme crisi econòmica creada per la pandèmia", *Públic*, 25.05.20, per veure una explicació més extensa d'aquesta alternativa).**

La versió espanyola de la visió trumpiana de la recuperació

L'altra visió, alternativa a l'anterior, es presenta en forma de protesta contra el confinament i d'altres mesures aprovades pel nou govern de coalició d'esquerres, i es manifesta amb les cassolades, com a alternativa als aplaudiments. Aquesta visió vol utilitzar els morts per la pandèmia amb finalitats partidistes, acusant el govern de coalició de ser responsable de tanta mort, mentre ignora i silencia (amb la col·laboració dels grans mitjans que van donar suport en el seu dia a les mesures d'austeritat) les retallades de despesa pública sanitària i social que els seus representants polítics van imposar quan governaven. **La seva acusació al govern és la de "volar suprimir les llibertats", així com la de "mentir", i denunciem el president Sánchez per haver faltat a la veritat quan va indicar que Espanya era el cinquè país del món a realitzar més proves de diagnòstic a la població. Aquesta dada, però, és una veritat incontestable. Vegin les dades que recull STATISTA, que confirmen que ara Espanya és ja, després dels EUA, Rússia i Alemanya, el país que ha fet més proves diagnòstiques (quan el president Sánchez ho va esmentar, era el cinquè). Sí que es va equivocar quan va citar la font d'aquestes dades, que no va ser la Johns Hopkins University com va dir, sinó l'esmentada agència, també de gran credibilitat científica (la JHU només publica aquesta informació per als Estats dels EUA, però no per a d'altres**

països del món). **Que aquesta inexactitud del president Pedro Sánchez a l'hora de citar les fonts sigui presentada com a part d'una campanya per ocultar la veritat és absurd. I l'impacte mediàtic que aquesta acusació ha tingut s'explica pel biaix dretanitzat de gran part dels mitjans d'informació i el clima de crispació creat per les dretes.**

Una altra maniobra per desacreditar el govern és voler responsabilitzar-lo de les morts per culpa del retard en la seva resposta a la pandèmia. Aquest retard va ser un error. Però aquesta acusació ignora maliciosament que la gran majoria de governs europeus també van reaccionar tard, ja que creien que l'epidèmia se centraria a l'Àsia i no arribaria a Europa. **En realitat, altres països, inclosa Alemanya, van reaccionar encara més tard que Espanya i, tot i així, la seva taxa de mortalitat ha estat molt més baixa.** Espanya va respondre tard, com també ho van fer la majoria de països no asiàtics. **Però quan es va respondre, es va fer amb contundència. La postura seguida pel govern des d'aleshores ha estat, en general, encertada, tot i que s'hagin comès errors.** Però, en base als arguments emprats per les dretes, és probable que les dretes extremes i l'extrema dreta (com les defineix el magistrat José Antonio Martín Pallín, membre emèrit del Tribunal Suprem) ho haguessin fet molt pitjor, ja que han mostrat, un cop més, **la seva enorme insensibilitat social i la seva escassa, per no dir nul·la,**

credibilitat científica, i una abusiva manipulació en el seu comportament.

De fet, la seva visió és semblant a la del trumpisme als EUA (que he detallat en altres articles), el qual es caracteritza per la seva insistència a ignorar les advertències realitzades per la comunitat científica, fet que ha causat un gran augment de la mortalitat, inclosa la dels treballadors essencials, indispensables per a la supervivència del conjunt de la societat. **Als EUA, el trumpisme està causant un enorme desastre, amb les seves privatitzacions i polítiques d'inversió pública esbiaixada cap als grups i lobbies econòmics que li són favorables, sense posar cap atenció al mal que les seves polítiques estan causant a la qualitat de vida i benestar de les classes populars d'aquell país.**

L'extensió del trumpisme a Espanya

Aquest trumpisme a Espanya va molt més enllà del que es presenta en Vox. En realitat, el trumpisme és la màxima expressió del neoliberalisme, amb clars tocs darwinians. És per això que apareix fins i tot en amplis sectors de la cultura política i mediàtica del nostre país. Hi ha molts exemples. El lector em permetrà que faci referència, com a exemple, **al programa televisiu *La Sexta Noche***, que intenta donar una visió del que és el debat polític

en base a una **tertúlia en què el més habitual és el to insultant i groller, especialment entre les dretes**. En aquest programa hi apareix sovint ni més ni menys que l'exdirigent socialista **José Bono** (que és conegut pel seu conservadorisme i hostilitat cap a les esquerres, i un dels polítics més visibles en aquell fòrum), el qual **va acusar Unidas Podemos de ser "defensora de l'autoritarisme comunista" i de voler establir un règim dictatorial pel fet d'intentar promoure l'ocupació pública com a manera de resoldre l'elevat atur**; tot seguit va afegir com a prova d'un altre suposat "extremisme" el fet que, **segons el Sr. Miguel Sebastián (que fou ministre d'Indústria), "gairebé tots els economistes, keynesians o no, pensem que l'última cosa que cal fer en una crisi econòmica és apujar els impostos"** (veure "Otra vez el impuesto sobre patrimonio", *El Español*, 17.05.20).

Davant d'aquestes declaracions hi ha dues possibles explicacions. Una és que estiguin mentint, ja que l'evidència que el que diuen no és cert és aclaparadora. Em temo, però, que no estan mentint, ja que per mentir cal conèixer la veritat. I és obvi que no la coneixen. **Per això la segona explicació és la ignorància**, la qual cosa és sorprenent per a personatges que han tingut tant de pes polític en el país. **De fet, el consens és en el sentit oposat a l'assenyalat pel Sr. Bono i el Sr. Miguel Sebastián, un consens no només present entre economistes progressistes, sinó també entre**

conservadors i liberals; tots ells consideren que, davant de l'enorme taxa d'atur, el sector públic haurà de crear ocupació massivament. Paul Krugman, Joseph Stiglitz i una llarga llista de Premis Nobel d'Economia ho estan demanant. I una cosa similar passa quant a la **frivolitat** (i no hi ha una altra manera de dir-ho) de dir que **apujar impostos durant una crisi són, segons el Sr. Bono i el Sr. Miguel Sebastián, "mesures summament radicals i extremistes"**. En realitat, es fa constantment. Per exemple, el **PP ho va fer i amb força intensitat, ja que va pujar el tipus general de l'IVA del 18% al 21%, i el tipus reduït del 8% al 10% l'any 2012, així com l'IRPF, entre 0,5 i 7 punts, en plena crisi econòmica.**

L'enorme crisi econòmica i social requereix una intervenció massiva de l'Estat (a tots nivells: central, autonòmic i local) per resoldre l'atur i la precarietat, que assoliran uns nivells elevadíssims amb el conseqüent deteriorament de la qualitat de vida de la majoria de la població (amb una afectació especialment forta entre les classes populars), fet que ja està tenint lloc enmig d'una pandèmia que està molt lluny d'haver estat controlada. **És per això que, a més a més de l'ampliació i millora dels serveis sanitaris i socials, hi ha una necessitat urgent de l'Estat de crear ocupació, la qual cosa es pot fer per tres mitjans, tots necessaris i molt urgents: un és facilitar la recuperació de les empreses, amb el conseqüent**

manteniment de l'ocupació; una altra és la creació massiva d'ocupació, amb el *New Deal* Social i Verd; i una altra és reduir significativament el temps de treball per treballador.

I perquè això sigui possible és indispensable derogar la reforma laboral del 2012, una de les causes principals de l'enorme deteriorament del mercat de treball. És, doncs, condició indispensable per a la recuperació econòmica la millora de les condicions laborals a Espanya, de les més precàries de la UE-15, causa de la seva ineficiència i escassa productivitat. **El gran descens salarial (el percentatge de les rendes del treball sobre totes les rendes nacionals ha anat baixant des del 2007) que va ajudar a consolidar aquella reforma laboral és una de les causes principals de la ineficiència del sistema econòmic, amb una demanda domèstica excessivament limitada** (veure el meu llibre *Ataque a la democracia y al bienestar. Crítica al pensamiento económico dominante*, Anagrama, 2015). I, de nou, **és un indicador de l'enorme desequilibri de forces que hi ha a l'Estat i als grans mitjans del país que el pacte per derogar aquesta reforma laboral fos presentat (també a *La Sexta Noche*) com un cop d'Estat comunista per instaurar una dictadura** (i Bono dixit!). **Que aquesta bajanada** (i, un altre cop, no hi ha una altra possible definició) **es presenti com una proposició objectiva il·lustra fins**

a quin punt la cultura mediàtica i política està esbiaixada cap a la dreta.

El nacionalisme per ocultar el trumpisme

El trumpisme intenta ocultar les seves polítiques neoliberals dures, cruels i que causen tant de dany a les classes populars als EUA, utilitzant un nacionalisme extrem, racial, hostil i bèl·lic, amb què s'intenta revifar la Guerra Freda, presentant la Xina com a responsable del fet que hi hagi hagut tantes morts per coronavirus als EUA per haver retingut informació sobre l'expansió de l'epidèmia de coronavirus al seu territori. De la mateixa manera, a Espanya els trumpistes s'estan presentant com "els autèntic patriotes", defensors de la llibertat, negada pels "social-comunistes" que obliguen els ciutadans al confinament pel seu afany autoritari, rere el qual s'amaga el seu objectiu d'establir una dictadura. I a Catalunya, el nacionalisme extrem també s'està fent servir per ocultar les polítiques neoliberals que el govern de la Generalitat ha estat imposant. De l'"Espanya ens roba" s'ha passat a l'"Espanya ens mata", ja que es promou la idea que l'elevada mortalitat a Catalunya es deu al fet que no és un Estat independent. Aquest argument ignora que el govern català ha estat el que ha estat aplicant algunes de les retallades més severes a la UE-15. El

partit dominant al govern català era CDC, de tradició neoliberal i, com a tal, va ser responsable d'aquestes retallades. És més, els mitjans públics de la Generalitat –Catalunya Ràdio i TV3- han estat els màxims promotors del neoliberalisme, el guru econòmic dels quals és un economista assessor de Davos que ha donat suport a la privatització de les pensions realitzada pel General Pinochet en Xile, el resultat de la qual va ser un desastre.

Conclusió

Tal com assenyalava en un article anterior, hi ha dues alternatives per sortir de la crisi a Espanya. Una, la de les forces profundament conservadores i fins i tot reaccionàries, amb un nacionalisme extrem, les quals ignoren les veus científiques i pretenen, per qualsevol mitjà, mantenir els privilegis que han tingut sempre, i que consideren Espanya i Catalunya com si fossin de la seva propietat. Les cassolades són, com deia, un símptoma d'aquesta visió.

L'altra alternativa és la progressista, que va més enllà de la tradicional divisió entre esquerra i dreta, i que es basa en la constatació que la inversió social és fonamental per a la supervivència de la societat i d'una economia orientada cap al bé comú de la població. La seva màxima expressió són els

aplaudiments de cada dia a les 8 del vespre. Aquestes són, en realitat, les dues alternatives.